

Sekülerleşme: Avrupa-Evet, Amerika-Hayır: Sekülerleşme Neden Amerika Birleşik Devletlerinde Ortaya Çıkmadı da Batı Avrupa'da Ortaya Çıktı? Teoriler ve Araştırmalar Üzerine Bir İnceleme*

PHIL ZUCKERMAN
ÇEVİREN: ŞAHİN GÜRİSOY
AR. GÖR., ANKARA Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ
e-posta: sahingursoy@yahoo.com

İnanışların, sembollerin ve giderek toplumda daha az etkili ve önemli olan kurumların süreci olan sekülerleşme, din sosyologları için büyük bir ilgi ve sıcak tartışma konusudur (Swatos and Olson 2000, Stark and Finke 2000, Berger 1967). Dinin giderek öldüğü düşüncesi, geçen üç yüzyıl boyunca sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi, antropoloji, tarih ve felsefe içinden yükselen seslerle birlikte sosyal bilimciler arasında geniş çapta kabul gördü. Bu, teorinin özü şudur: Aydınlanmanın ardından, bilimsel araştırmaların ve endüstriyel gelişimin hızla ilerlemesi, insan beyninin ve bedeninin kavranması, daha fazla ulaşılabilir eğitim kolaylıkları ve destekleyici teknolojik başarılarla birlikte, rasyonel olmayan inanışlar ve batıl inançlı ayinlerin ortasında dinin kalbi ve ruhu yavaş yavaş yok olacaktır.

Elde bulunan verilere dayalı araştırmanın en iyi ortaya çıkardığı şey, sekülerleşmenin A.B.D'de değil de Batı Avrupa'nın birçok yerinde kesinlikle gözlenebilir olduğudur. Gerçekte, din dikkate değer bir şekilde güçlü olarak A.B.D'de kalmaya devam etmektedir. Örneğin: İngilizlerin %61 'ine

* Phil Zuckerman, "Secularization: Europe—yes, United States—no: why has secularization occurred in Western Europe but not in the United States? An examination of the theories and research", *Skeptical Inquirer*, March-April, 2004.

oranla, Amerikalıların %95'inden fazlası tanrıya veya evrensel ruhani bir şeye ya da yaşam güçlerine inandıklarını ileri sürerlerken; İngilizlerin %50'sine oranla Amerikalıların yaklaşık %80'i cennete inandıklarını söylerler. İngilizlerin %46'sına oranla Amerikalıların %84'ü İsa'nın Tanrı ya da Tanrının oğlu olduğuna inanırlar (Gallup and Undsay, 1999). Ekstra geleneksel dinî inanışlarla karşılaştırıldığında; İtalyanların %46'sına, Fransızların %43'üne, İskandinavların da %35'ine oranla Amerikalıların %70'inden fazlası ölümden sonra yaşama inanırlar (Gallup 1979). İngilizlerin sadece %28'ine oranla Amerikalıların % 70'inden fazlası kiliseye inanırlar (Greeley 1995). Geleneksel dinî katılımlarla alakalı olarak, Belçikalıların %23'üne, Batı Almanların %19'una, İngilizlerin %13'üne, Fransızların %10'una, Danimarkalıların %3'üne ve İzlandalıların sadece %2'sine oranla, Amerikalıların %45'i haftada bir kereden fazla olmak üzere kiliseye giderler (Verweij, Ester ve Navta 1997).

Yeterince ilginç olarak, Kanada geleneksel dinî inanışlar bakımından A.B.D ve Batı Avrupa arasında bir çeşit ortalarda bir yeredir. 1995'te, Kanadalıların % 70'i Tanrı'ya ya da evrensel bir ruha inandıklarını söyleyerek, Amerikalıların %90'ından fazlasıyla İngilizlerin %60'ı arasında kalmaktadır. Cennete inanma ifadesinde Kanadalılar %61 gibi bir oranla, Amerikalıların %78'si ve İngilizlerin %50'si arasında yer alırlar (Gallup ve Lindsay 1999). Kilise katılımı bakımından Kanadalıların %30'u (Bruce 1999), Amerikalıların %45'i, Batı Almanların %19'u ve İngilizlerin %13'ü arasında kalarak her hafta kiliseye katılırlar.

Amerika'daki dinlerin dirilişinin yanı sıra Batı Avrupa'da dinin hem inanış hem katılım bakımından birdenbire şaşırtıcı olarak zayıflaması, çok fazla spekülasyonun, teorinin ve araştırmanın kaynağıdır. Elbette, geçerli istatistiksel bilgi toplamak her zaman aldatıcıdır; kişisel manalar, belirsiz terminoloji, düşük cevap oranları, dürüstlük için kişisel isteksizlikler her zaman dinin araştırma analizlerini engeller içeriktedir.

Batı Avrupa'da Sekülerleşme

Avrupa'da en son bulunduğumda farklı iki grup arkadaş tarafından akşam için kiliseye gideceğimiz söylendi. Her iki olayda da (biri İskoçya Oban'da, diğeri Almanya Cologne'de) kiliseler sadece görünüşte birer dinî kurum olarak ortaya çıktı. Her ikisi de içi yıkılmış ve popüler meyhanelere, gece kulüplerine çevrilmiş eski kiliselerdi. Aslında, tek istisna İrlanda hariç; Batı Avrupa'nın büyük çoğunluğu boyunca kiliseler barlara, diskolara, ambarlara, çamaşırhanelere dönüştürülmüştü. Sadece kiliseye katılım değil, dinî inanış da azalmıştı.

Batı Avrupa sekülerleşmesini dikkate alarak aşağıdaki bilgileri düşünün:

- İskoçya, Aberdeen'de 1851'de genç nüfusun %60'ı kiliseye katılırdı; bu oran 1995'te %11'e düştü (Bruce 1999).

- 1899'da Hollanda vatandaşlarının %98'i belirli bir kiliseye bağlı olduklarını iddia ederdi; 2001 'de sadece %40'ı böyle yaptı (Grotenhuis ve Scheepers 2001).

- Batı Almanların sadece %34 'ü, Belçikalıların %31, İngilizlerin %24'ü, Fransızların %17' si, Finlandiyalıların %11'i, İzlandalıların %9'u en az ayda bir defa kiliseye katılıyorlar (Inglehart, Basenez ve Moreno 1998).

- Danimarkalıların sadece %6'sı, İsveçlilerin %7'si ve Norveçlilerin %9'u en az ayda bir defa kiliseye katılıyorlar (Bruce 2000).

- Danimarkalıların, İsveçlilerin ve Norveçlilerin sadece %2'si Pazar ayinine katılmaktadır (Bruce 2000).

- 1947'de, Danimarkalıların %12'si kiliseye hiç katılmadıklarını ifade ettiler; bu oran 1996'da %34'e kadar ulaştı (Bruce 1999).

- İsveçlilerin %32'si ve Norveçlilerin %33'ü kiliseye hiç katılmadıklarını ifade ediyorlar (Bruce 2000).

- 1900'de, İngiltere'de Pazar okullarına katılan çocuk nüfusunun oranı %55 idi; 2000'de bu oran %4'e düştü (Bruce 2002).

- 1967'de, Batı Almanların %42'si İsa'nın Tanrının oğlu olduğuna inanırdı; bu sayı 1992'de %29'a düştü; Doğu Almanlar arasında ise en az %17'ye kadar düştü (Shand 1998).

- 1940' da, İngilizlerin %43'ü kişisel bir tanrının varlığına inandıklarını ifade ederdi; bu, 2000 yılında %26 'ya düştü (Bruce 2002).

Amerika'da Din Gerçeği

Alexis de Tocqueville, Avrupa aydınlanma düşünürlerinin yakın dönem sekülerleşme teorilerine çok aşinaydı. Fakat, 19.yüzyılın başlarında A.B.D'yi gezerken, görevlerine büyük bir isteklilikle bağlı insanlarla dolu, dünyanın en özgür ve aydınlatılmış toplumlarından biri olan Amerika'daki gerçeklerin hiçbir şekilde onların teorisiyle uyuşmadığını gördü (Tocqueville 1835,308). Tocqueville'nin Amerikan dindarlığını karakterize etmesi günümüze kadar geçerliliğini korumuştur. Aşağıda belirtilen birçok Avrupa milletinin tersine, Amerika hiçbir zaman resmi devlet sponsorluğunda, zorla uygulatılmış, direk olarak para ile yaptırılmış bir dine sahip olmadı. Gerçekte, sürekli ve genellikle güçlü bir şekilde mücadeleye devam edilmesine rağmen, kilise ve devletin ayrılması Amerikan demokrasinin göstergesidir. Ve hala, devlet tarafından zorla yaptırılmış bu din dışılığına rağmen (ya da beklili de bazı teorisyenlerin tartıştığı gibi bunun için) Amerika, Robert

Fuller'in sözlerinde (2001, 1) dünyadaki milletlerin tartışmasız en dindar olanlarından biridir. Başkanlarımızın kiliseye katılımı ve beyan edilen inançlarından gelişen Hıristiyan ortamına, Alabama'nın mahkeme dua zamanlarından, Madonna'nın Cabala takıntısına kadar, Amerika'da sekülerleşmeyi gözlemlemek zordur (Üniversite kampüsü dışında bir adımda en az bir kere).

Amerikan inancı ve katılımını dikkate alarak aşağıdaki bilgiler üzerine düşünün:

- Amerikalıların %95'inden fazlası Tanrı'ya ya da daha yüksek bir güce inanırlar ki bu 50 yıldır değişmeden kalan bir orandır (Gallup ve Lindsay 1999).
- Amerikalıların %60'ı dinî, yaşamlarında "çok önemli" olarak tanımlarlar (Gallup ve Lindsay 1999).
- Amerikalıların %68'i şeytanın varlığına inanırlar (Kristoff 2003).
- Amerikalıların %58'i şeytanın bazen dünyadaki insanlara hükmettiğine inanırlar (Rice 2003).
- Amerikalıların yaklaşık %46'sı, kendini evanjelik ya da yeniden doğan Hıristiyan olarak tanımlamaktadır (Kristoff 2003; Gallup ve Lindsay 1999).
- %63 ve %78 arasında Amerikalı cennete inanırlar (Rice 2003; Gallup ve Lindsay 1999).
- Amerikalıların %84'ü öldükten sonra yaşama inanmaktadır (Harris Poll 2003).
- Amerikalıların %83'ü Tanrının dualara karşılık verdiğiğine inanırlar (Rice 2003).
- Amerikalıların üçte biri İncil'in literal olarak anlaşılması gerektiğine inanmaktadır (Gallup ve Lindsay 1999).
- Meleklerle inanan Amerikalı gençlerin oranı 1978'de %64 iken, 1992'de %76'ya yükselmiştir. (Gallup ve Lindsay 1999).
- Amerikalı gençlerin %86'sı İsa'nın Tanrının oğlu olduğuna inanır (Gallup ve Lindsay 1999).
- Amerikalıların yaklaşık %70'i bir kiliseye ya da sinagog'a üyedir (Gallup ve Lindsay 1999).
- Şu anda Amerikan tarihindeki herhangi bir zamandan daha fazla Amerikalı kiliseye katılmaktadır (Finke ve Stark 1992).

Farkların Açıklanması

Sosyolog Peter Berger, din sosyolojisinde en ilginç bulmacalardan biri olan Amerikalıların Avrupalılardan kiliseye daha fazla yakın olmalarının nedenlerinin yanı sıra, daha dindar olma nedenlerini de gözlemledi (Berger

1999,10). Sekülerleşmenin, modernitenin doğal, kaçınılmaz bir sonucu olduğunu savunan geleneksel teori, teknolojik olarak gelişmiş, şehirleşmiş, oldukça demokratik bir toplum olan Amerika'ya bakıldığında, sadece bu argümanlarla tutturamaz. Aynı zamanda, dini canlı ve iyi yaşayan Batı kıyası varken, Avrupa'da çok zayıf bir dine sahip Atlantik'in doğu kıyısında ne oluyor (yada ne olmuyor) ? Kitlesele nüfusu ilgilendiren böyle herhangi bir sorunun tek bir cevabı yoktur. Elbette, bir çok Batı Avrupa milletleri ile Amerika arasındaki ilgili farklar, potansiyel olarak bitmek bilmeyen bir dizi önemli çeşitlilikleri; iklim, spor, sanat ve müziğin yanı sıra tarih, kültür, politika, devlet, dil, savaş ve eğitim konularını da içerir. Amerikalılarda daha az dindar; fakat, Batı Avrupa'nın büyük çoğunluğu kadar dinden kopmamış, ortalarda olan Kanadalıları ele almak bulmacayı daha da karıştırır. Fakat, oyundaki büyük farklara ve potansiyel çeşitliliklere rağmen din sosyologları, açıklanabilmesi mümkün bir çok teori üzerinde tartışıyorlar.

Teorilerden biri, geçtiğimiz iki yüzyıl boyunca yapılan din tanımlarının farklı geçmişlerini içerir. Din, Avrupa'da devlet sponsorluğunda uzun bir geçmişe sahip olduğundan dolayı muhtemelen arada kalan insanlar tembelleşti. Devlet destekli toplanma yerlerinin, işlek olabilmeleri için hırslı, acemi duacılar ihtiyacı yoktur. Fakat Amerika'da dinler kendilerini desteklemek zorundadır ve bunun için, toplananların ilgisini çekmek adına daha uzaklara giden Avrupa'nın benzeyen yönlerinden daha hırslı tanıtımcıları vardır.

İkinci bir teori, Amerikan toplumu tanımlayan, etnik, ırkçı, göçmen ve millet çeşitliliğini içerir. Nispeten aynı tip nüfustan oluşan Avrupa milletlerinin tersine (ör: İzlanda) Amerika, vatandaşlarının dinî katılımlarda dayanışma ve topluluk bulabileceği çok farklı bir dizi kültürel gruba yayılmıştır. Örneğin: ilk Amerikan din sosyologlarından olan W.E.B Du Bois, ilhiyatın yayılmasının ötesinde, siyah kiliselerin genellikle düşmanca bir dünyada sosyal bir ortam ve ortak barınak sağladığına dikkat ederek kilisenin siyah Amerikalılar için benzersiz önemini gözlemledi. Özetle, Amerikan toplumunun tanımladığı gibi önemli seviyedeki etnik, kültürel, ırkçı karışımının insanla bağlı olma ya da ortak destek duygusu aradıkları için büyük dinî karışımlara teşvik etmesi mümkündür.

Üçüncü düşünce, farklı sosyal refah sistemlerinin mümkün olabilir etkisini içerir. Belki de bu, devletin sosyal hizmetler, dinî gerilemeleri sağlama görevi üstlendiği ve geniş sosyal hizmetlerin dinî gelişimi sağlamakta başarısız olduğu zamandır. Örneğin; ülkeleri fazlaca sosyal destek ve geniş refah sistemleriyle şekillenen İskandinavya'da dinî inanış ve katılım en az seviyededir. Tam tersine, A.B.D hükümeti Avrupa milletlerinden daha az sosyal hizmet ve refah programları sunar.

Dördüncü olasılık, ilkokul ve ortaokul eğitim sistemlerini ayırmakla mümkündür. Belki de Avrupalılar mantıklı düşünmeyi, bilimsel metodolojiyi, şüpheli araştırmayı çocuklarına ileterek Amerikalı eğitimcilerden daha iyi bir iş yapmışlardır. Elbette, Batı Avrupa ve Amerika arasındaki sekülerleşme/dindarlık farkını büyük bir ihtimalle açıklayabilecek bir çok ek olasılık ve onların yeterli özeti buraya uygun olmayabilir. Biz, Batı Avrupa ve Amerika arasındaki dinî farklılıklara neyin sebep olduğunu kesin olarak bilemesek de; bu farklılıklar dikkate değer ve önemliler arasındadır. Ve kesinlikle Avrupalıların ve Amerikalıların 20. yüzyılın devam eden sosyal, politik, çevresel ve küresel mücadelelerine nasıl yaklaşacaklarını ve nasıl mücadele edeceklerini etkileyecektir.

Kaynakça

- Berger, P.. 1999. *The Desecularization of the World Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.*
- . 1967. *The Sacred Canopy.* New York: Anchor Books. Bruce, S. 2002. *God is Dead.* Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers.
- . 2000. The supply side model of religion: The Nordic and Baltic states. *Journal for the Scientific Study of Religion* 39 (1): 32-46.
- . 1999. *Choice and Religion.* New York: Oxford University Press.
- Finke, R., and R. Stark. 1992. *The Churching of America 1776-1990.* New Brunswick, New Jersey: Rutgers University-Press.
- Fuller, R. 2001. *Spiritual, But Not Religious: Understanding Unchurched America.* New York: Oxford University Press.
- Gallup, G. 1979. *Religion at home and abroad.* Public Opinion March-May.
- Gallup, G. Jr., and D.M. Lindsay. 1999. *Surveying the Religious Landscape.* Harrisburg, Pennsylvania: Morehouse Publishing.
- Grotenhuis, M., and E Scheepers. 2001. Churches in Dutch: Causes of religious disaffiliation in the Netherlands, 1937-1995. *Journal for the Scientific Study of Religion* 40 (4): 591-606.
- Greeley, A. 1995. *The Decline of Religion, in Sociology and Religion,* Andrew Greeley, ed. New York: HarperCollins.
- Harris Poll. 2003. Harris poll: The religious and other beliefs of Americans 2003. *SKEPTICAL INQUIRER* 27(4), July/August: 5.
- Herberg, W. 1955. *Protestant Catholic Jew.* New York: Anchor Books.
- Inglehart, R., M. Basanez, and A. Moreno. 1998. *Human Values and Beliefs: A Cross-Cultural Sourcebook,* Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Kristoff, N. 2003. God, Satan, and the media. *New York Times,* March 4. Rice, T. 2003. Believe it or not: Religious and other paranormal beliefs in the United States. *Journal for the Scientific Study of Religion* 41 (1): 95-106.
- Shand, J. 1998. The decline of traditional Christian beliefs in Germany. *Sociology of Religion* 59(2): 179-184.
- Stark, R., and R. Fluke. 2000. *Acts of Faiths.* Berkeley, California: University of California Press.
- Swatos, W., and D. Olson. 2000. *The Secularization Debate.* Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield.

- Tocqueville, A. [1835] 1990. *Democracy in America*. New York: Vintage Books.
- Verweij, J., E Ester, and R. Nauru. 1997. Secularization is an economic and cultural phenomenon: A cross-national analysis. *Journal for the Scientific Study of Religion* 36(2): 309-324.
- Warner, S. and J. Witmer. 1998. *Gatherings in Diaspora: Religious Communities and the New Immigration*. Philadelphia: Temple University Press.
- Zuckerman, P. 2002. The sociology of religion of W.E.B. Du Bois. *Sociology of Religion* 63(2): 239-253.